

N.Bəkirov. Molla Cümə yaradıcılığının Azərbaycanın şimal-qərb və gürcü aşiq məktəbinin inkişafında rolu // Əlyazmalar yanmır, 2019, № 2 (9), s.227-233.

UOT: 82; 398.8

Novruz Bəkirov
doktorant,

AMEA Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu
Bakı ş., İstiqlaliyyət küç., 26
e-mail: bekirov.novruz@mail.ru

MOLLA CÜMƏ YARADICILIĞININ AZƏRBAYCANIN ŞİMAL-QƏRB VƏ GÜRCÜ AŞIQ MƏKTƏBİNİN İNKİŞAFINDA ROLU

Məqalədə Molla Cümənin Azərbaycanın şimal-qərb bölgəsindəki fəaliyyətləri və gürcü aşiq məktəbinin inkişafına təsirindən bəhs olunur. Burada Azərbaycanla Gürcüstanın dostluq əlaqələrinin daha da dərinləşməsidə Molla Cümənin rolunun tədqiqi öz əksini tapır. Bu əlaqələrin tarixi köklərə söykənməsi xüsusilə qeyd edilir.

Açar sözlər: Molla Cümə, aşiq sənəti, gürcü aşiq məktəbi, multikulturalizm, dastan

Giriş

Azərbaycanla Gürcüstanın dostluq münasibətlərinin ədəbi əlaqələrinin inkişafında böyük xidmətləri olmuş şəxsiyyətlərdən biri də heç şübhəsiz ki, Aşiq Molla Cümə olmuşdur. Molla Cümə öz yaradıcılığında gürcü aşıqları ilə əlaqələrə yer ayırmaqla bu iki xalqın yaxınlaşmasında və birgə ədəbi-folklor nümunələrinin meydana gəlməsində mühüm rol oynamışdır.

Molla Cümənin gürcü aşiq məktəbinin inkişafına təsiri onun əsərlərinin gürcü əlifbası ilə köçürülmüş əlyazma nüsxələrinin müqayisəli-tekstoloji tədqiqi vasitəsilənəzərdən keçirilir.

Yüksək poetik istedadla malik görkəmli söz ustadı Molla Cümə həm bənzərsiz yaradıcılıq keyfiyyətlərinə, həm də ifaçılıq qabiliyyətinə görə Azərbaycan aşiq sənətinin inkişafında misilsiz rol oynamışdır. Zəngin və çoxşaxəli ədəbi irsə malik sənətkar beş hecalıdan tutmuş on altı hecalıyadək əksər aşiq şeiri janrlarında qələmini sınamış, gəraylı, qoşma, təcnis, divani, müxəmməs, bayatı, qəzəl nəzm şəkillərində də əsərlər yazmışdır.

Bildiyimiz kimi, Azərbaycan Respublikasının şimal-qərb bölgəsində çox sayda etnik qruplar yaşayır. Onlardan, ləzgi, dargin, lahiç, tabasaran, avar, lak, gürcü və başqalarını göstərmək olar. Əlimizə çatan məlumatlar əsasında deyə bilərik ki, bu xalqların aşıqları dövrünün nüfuzlu aşıqlarından olan Molla Cümənin şeirlərini ifa etməyə çalışmışlar. Onlar Molla Cümənin ifasında eşitdikləri şeirləri başa düşdükləri kimi öz əlifbalarında qələmə almışlar. Beləliklə də Molla Cümənin sözləri bir çox hallarda təhrif olunmuş formada yazıya alınmışdır.

Ötən əsrin 60-70-ci illərində şairin doğma kəndi Layısın yaşlı-yaddaşlı sakinləri söyləyirdilər ki, Aşiq Molla Cümə yalnız Şəkiddə deyil, Zaqatala, Qax, İlisu, Balakən bölgələrində, Gürcüstanın-Tiflis, Kaxeti, Laqadexi bölgəsində, Dağıstanın müxtəlif yerlərində çox sevilən və təqdir olunan nüfuz sahibi, el sənətkarı olmuşdur.

Molla Cümə dövrünün ziyalı birisi olaraq Çar Rusiyası hakimiyyətinin müsəlmanların xristianlaşdırılması siyasətinə qarşı mübarizə aparmış, xalqlar arasında dostluq münasibətləri formalaşdırmağa çalışmış, xalqı müstəqillik uğrunda mübarizəyə qaldıranlardan olmuşdur.

Qeyd etdiyimiz kimi, Molla Cümə yaradıcılığı daha çox Şimal-Qərbi Azərbaycan və Şərqi Gürcüstan ərazilərində yaşayan əhaliyə təsir etmişdir. Bu ərazilərdə bir çox gürcü aşıqları Molla Cümə ilə həm dostluq etmiş, həm də onlar birgə məclislər aparmışlar. Məsələn olaraq Qax rayonu Meşəbaş kəndindən, Gürcüstanın Kaxeti və Laqadexi bölgələrindən olan aşıqlardan Konstantin Muradxanaşvili, Zakar (Zaxariyya Qvaramadze), Aşıq Müşkül (Zaxariyya Melidze), Aşıq Ruhani (Losab Beridze), Aşıq Qaraqöz (Niko Beridze), Aşıq Şivxa (Luka Beridze), Dimitri Muradxanaşvili, Allahverdi Muradxanaşvili, Bəsaryon Kuzibaşvili, Solomon Poladaşvili, Vaxtan Kuzibaşvili, Rəcəb İnsaridze kimi aşıqları göstərmək olar. Bəzi gürcü aşıqları, göründüyü kimi, özlərinə Azərbaycan aşıqlarına xas təxəllüs də götürmüşlər.

Adları çəkilən aşıqlar bir çox hallarda azərbaycanlı aşıqların dilindən eşitdiklərini gürcü əlifbası ilə yazıya köçürürdülər. Təbii ki, bu proses zamanı Azərbaycan şairlərinin, aşıqların sözləri təhrif olunurdu. Əlimizdə olan belə dəftərlərdən biri gürcü aşığı Konstantin Muradxanaşviliyə məxsusdur. Bu dəftərdə o dövrdə gənc aşıq olmuş Konstantin Muradxanaşvili Molla Cümənin dilindən eşitdiklərini qələmə almışdır.

Konstantin Muradxanaşvilinin nəvələri Mişa və Merab Muradxanaşvililərlə söhbət zamanı onlar qeyd etdilər ki, bölgədə olan müxtəlif xalqların aşıqları, əsasən Molla Cümənin şeirlərini öz dəftərlərinə köçürür, sonra da el şənliklərində bu sözləri ifa edirdilər. Yerli aşıqlar adətən ifaçı aşıqlar olurdular. Molla Cümə isə çox istedadlı, mükəmməl mədrəsə təhsili almış yaradıcı bir aşıq-şair idi. Molla Cümə şeirlər qoşar, ifaçı aşıqlar isə el şənliklərində bu şeirləri oxuyardılar. Molla Cümənin qeyd edilən əlyazmalarının axtarışı məqsədilə Şəki və Qax rayonlarının Layısqı, Göynük, İlisu, Meşəbaş və digər kəndlərində çox sayda ekspedisiyalarda olmuşuq. Axtarışlar zamanı Qax rayonunun Meşəbaş kəndində Molla Cümədən 20 yaş kiçik olan gürcü aşığı Konstantin Muradxanaşvilinin nəvələri Mişa və Merab Muradxanaşvililərlə tanış olduq. Tanışlıq zamanı onlar aşıq Konstantinin oğlu aşıq Allahverdinin oğulları olduqlarını bildirdilər. Onlardan məlumat toplayarkən Molla Cümənin aşıq Konstantinə bağışladığı sazın və Konstantin tərəfindən yazılmış dəftərin olduğunu öyrəndik. Müşahidələr zamanı dəftərdəki şeirlərin Molla Cüməyə və digər Azərbaycan aşıqlarına məxsus olduğunu müəyyən etdik. Molla Cümə tərəfindən aşıq Konstantinə hədiyyə edilmiş sazın isə bərpaya ehtiyacının olduğunu gördük və bu sazı bərpa etdirdik. Sazı ağısaqqal və təcrübəli aşıq Murad bərpa etdi. Aşıq Muradın dediyinə görə, bu adi saz deyil və bu sazın 100-dən çox yaşı var. Aşıq Murad burada nə isə bir sirrin olduğunu vurğulayaraq sazın Qarayazı sazına oxşadığını söylədi. Mən bu vaxt aşıq Murada sazın Molla Cüməyə məxsus olduğunu dedim. O, ayağa duraraq böyük ehtiramla, mən öz təxminimdə yanılmamışam-dedi. Aşıq Murad qeyd etdi ki, belə sazları o vaxt Qarayazıda düzəldirdilər. Sazın qapağını açarkən o, bir daha əminliyini təsdiq etdi. Qeyd edək ki, Molla Cümə bir sıra şeirlərində Qarayazını yad edir.

Əldə edilmiş əlyazma dəftərin araşdırılması zamanı məlum olmuşdur ki, dəftərdən ilk 5 şeir itmişdir. Burada şeirlər gürcü əlifbası ilə köçürülmüşdür. Mətn 5-ci şeirin son bəndi və altıncı şeirdən başlanır. Əldə etdiyimiz əlyazmada cəmi 38 şeirin olduğu müəyyən edilmişdir. Aşıq Konstantinin nəvələri Mişa və Merab tərəfindən həmin şeirlərin hamısının Molla Cüməyə məxsus olduğu göstərilirdi. Lakin, tərəfimizdən aparılan şeirlərin mətninin tədqiqi zamanı məlum oldu ki, onlardan cəmi 13-ü Molla Cüməninindir. Digər müəlliflərin əsərlərinin buraya düşməsinin səbəbi odur ki, el şənliklərində, müxtəlif tədbirlərdə Molla Cümə başqa Azərbaycan aşıqlarının da repertuarlarına müraciət edərmiş. Dəftərdə Molla Cümənin 13, Aşıq Ələsgərin 1, Aşıq Talıbın 1, Aşıq Əlixanın 2, Aşıq Mirzənin 1, Aşıq Rəcəbin 4, Aşıq Məmmədin 1, Aşıq Alının 1, Aşıq Qızıyətərin 1, Aşıq Məhəmmədin 1, Aşıq Məmmədəlinin 1, Aşıq Abdullanın 1, Aşıq Qurbanın 1 şeiri, dastanlardan 5 şeir, müxtəlif naməlum 3 şeir vardır. Qeyd edək ki, müəllifi naməlum şeirlərin də Molla Cüməyə məxsus olduğunu güman edirik.

Siyahıdan göründüyü kimi Molla Cümə bölgədə olan digər xalqlar arasında, arasında təkcə özünün yox, digər Azərbaycan aşıqlarının şeirlərini də yaymışdır.

Şeirlərin mətnlərinin tekstoloji təhlili zamanı müəyyən edilmişdir ki, Molla Cüməyə məxsus 13 şeirdən 6-sı Paşa Əfəndiyevin nəşr etdirdiyi "Molla Cümə. Əsərləri" kitabında öz əksini tapmışdır. Onlardan, 6 şeiri: "Deyə-deyə", "Öləndən sonra", "Sən ağlayanda", "Dilbər", "Yerisin", "İsmi pünhan" nəşr edilmişdir. "Misgin", "Sevgilim", "Pərvərdigar", "Bəxtəvər", "Niyə küsmüsən", "Pərvanə", "Bənzəməz" şeirlərinin nəşr edilmiş variantlarda adlarının uyğun gəlməsinə baxmayaraq mətn və məzmun etibarilə tamamilə fərqli şeirlərdir. Qeyd edilən şeirlərin tədqiqi zamanı digər mənbələrdə bu şeirlərə rast gəlinməmişdir.

Məqalədə Molla Cümənin dilindən gürcü aşığı Konstantin Muradxanaşvili tərəfindən qələmə alınmış şeirlərin əlyazma nüsxəsi ilə Azərbaycan nəşrindəki mətni arasında müqayisəli-tekstoloji tədqiqi aparılmışdır. Gürcü əlifbası ilə köçürülmüş mətndə aşığın sözlərinin müəyyən qədər təhrif olunduğunun şahidi oluruq. Məsələn, Aşıq Molla Cümənin "Deyə-deyə" qoşmasının gürcü aşığı Konstantin Muradxanaşvili tərəfindən əlimizdəki dəftərdə köçürülən variantı ilə Paşa Əfəndiyevin tərtibçisi olduğu "Molla Cümə. Əsərləri" kitabında çap olunan variantı arasındakı fərq ilk baxışda nəzərə çarpır. Qoşmanın gürcü əlifbasındakı variantında bəzən orijinal şeirin müəyyən qədər təhrif olunmuş formasına rast gəlinir. Məlum olmuşdur ki, bəzi ifaçı aşıqlar Molla Cümənin adını belə öz adları ilə dəyişərək beləcə də ifa etmişlər. Bir neçə belə faktı misal gətirməklə biz deyilənlərin doğruluğunu təsdiqləyə bilərik.

Yuxarıda qeyd olunmuş Molla Cüməyə məxsus "Deyə-deyə" qoşmasının 1-ci bəndinin 1-ci misrası gürcü əlifbası ilə - "Layisqidən çıxdım qara piyada" kimi yazılmışdır. Paşa Əfəndiyevin tərtib etdiyi "Molla Cümə. Əsərləri" kitabında isə "Layisqidən çıxdım oldum piyada" – kimi seçmişdir. Şeirin digər bəndlərindəki fərqlər isə belədir.

Gürcü dilində, gürcü əlifbası ilə:

Yaşmaqlanıb durdum abır-həyada,
Xoş gəldin demədin, mən deyə-deyə [1,səh. 9].

Paşa Əfəndiyevin "Molla Cümə. Əsərləri" kitabında:

Yaşmaxlanı**b** döndüm ahu səyyada,
Xoş gəldin etmədin "mən" deyə-deyə" [2, səh.95].

Gürcü dilində, gürcü əlifbası ilə:

Sinədən deyirsən, özüm kənaram,
Hiyləbazsan sirlərini qanaram [1,səh. 9].

Paşa Əfəndiyevin "Molla Cümə. Əsərləri" kitabında:

Deyirdin bəs səni doğru sanıram,
Hiyləbazsan, sirlərini qanıram [2, səh.95].

Variantları müqayisə edərkən Molla Cümənin sözlərinin gürcü əlifbasına köçürənlər tərəfindən müəyyən dərəcədə təhrif edildiyini görürük. Bununla bərabər, şeirin əsas məzmununun saxlandığını bildirmək istəmişdir.

Aşığın başqa bir şeirinə nəzər yetirək:

Bəhs olunan dəftərdə “**Öləndən sonra**” qoşmasının 1-ci bəndinin 3 və 4-cü misraları aşağıdakı kimi verilmişdir:

Gürcü əlifbasında:

Şirin canım əsə-əsə qalıbdır,
Dönübən izimə girəndən sonra [1,səh. 9].

Paşa Əfəndiyevin “Molla Cümə. Əsərləri” kitabında:

Şirin canım eşq oduna yaxıbdı ,
Dönübən üzümə güləndən sonra [2, səh.230].

Qeyd edək ki, gürcü variantında “**üzün**” əvəzinə “**izin**” sözünün yazılmasının əsas səbəbi gürcü dilində “**Ü**” hərfinin olmamasıdır.

Yaxud şeirin 2-ci bəndinə nəzər salsaq orada da gürcü əlifbasında şeirin aşıqlar tərəfindən təhrif olunduğunun şahidi oluruq:

Gürcü əlifbasında:

Yadlar üçün niyə həbib olmusan,
Evimi yıxmağa səbəb olmusan.
Eşitdim təzədən təbib olmusan,
Məni bu təhərə salandan sonra [1,səh. 9].

Paşa Əfəndiyevin “Molla Cümə. Əsərləri” kitabında:

Nə üçün yadlarla həbib olmusan,
Evimi yıxmağa səbəb olmusan,
Eşitmişəm təzə təbib olmusan,
Məni bu dərdlərə salandan sonra[2, səh.230].

Şeirin 3-cü bəndinin 3, 4-cü misralarını misal gətirsək mənənin eyni, yazılışını fərqli görürük:

Gürcü əlifbasında:

Axtarsan, tapmazsan əli çiraqlı,
Ağlarsan Cüməla öləndən sonra [1,səh. 9].

Paşa Əfəndiyevin “Molla Cümə. Əsərləri” kitabında:

Axtarıb tapmasan əli çiraqlı,
Ağlarsan Cüməyə öləndən sonra [2, səh.230].

Şeirin təhlilindən görüldüyü kimi, hər iki variantda şeirin məzmunu saxlanılmışdır. Buna baxmayaraq, gürcü əlifbasında şeirin yazılışında bir qədər təhrifə yol verildiyi görünür.

Molla Cümənin “**Ağlayanda**” qoşmasına nəzər yetirsək burada da Azərbaycan əlifbasıyla çap olunmuş variantla müqayisədə, həmin şeirin gürcü aşıqları tərəfindən ifa edilmiş variantlarında təhrif edildiyini görə bilərik. Məsələn, gürcü əlifbasıyla köçürülmüş variantda oxuyuruq:

Biqafil vuruldum, yandım, ağladım,
Düşgün oldu halım sən ağlayanda.

Elə bil ki, ürəyimi dağladın,
İtirdim ağlımı sən ağlayanda.

Mənim üçün eyibdir, sən etmə aman,
Günlərimiz gəldi yaman, vay aman.
Gəlmişəm Yevlaxdan, gedəm şadıman,
Mən necə şad olum sən ağlayanda? [1,səh. 9].

Paşa Əfəndiyevin “Molla Cümə. Əsərləri” kitabında:

Beyqəfil qovrulub məlul ağladın,
Müşkül oldu halım sən ağlayanda.
Elə bil ağladın canım dağladın,
İtirdim kamalı sən ağlayanda.

Ayıb yoxdur sənə çəkəndə aman,
Qardaşın həsrəti yamandır, yaman,
Gəlmişdim yaylağı gəzim şaduman,
Mən necə şad olum sən ağlayanda? [2, səh.59].

Molla Cümənin “**Yerisin**” başlıqlı qoşmasının çap olunmuş variantı ilə gürcü əlifbası ilə köçürülmüş əlyazma müqayisə edildikdə çox ciddi təhriflərlə rastlaşırıq.

Məsələn, Azərbaycan əlifbasıyla çap olunmuş variantda 1-ci bəndin 1, 2-ci misraları belədir:

İsmi Pünhan, könlüm vərəm bağladı,
Bir ixtilat eylə, dillər yerisin [2,səh. 144-145].

Gürcü əlifbasındakı əlyazma nüsxədə (38-ci şeir):

İsmin Pünhan, könlüm irin bağladı,
Bir ixtilat etdilər yarısı [1,səh. 22].

Gürcü variantında “**vərəm**” sözünün “**irin**” kimi işlədilməsi göstərir ki, müxtəlif variantlarda ifa olunur. Ola bilsin ki, Molla Cümə özü də belə ifa etmişdir. Şeir azərbaycan və gürcü dillərində hər iki variantda olması mümkündür.

Paşa Əfəndiyevin “Molla Cümə. Əsərləri” kitabında:

Beyqəfildən xar düşməsin araya,
Bülbülün dəstində güllər yerisin [2,səh. 144-145].

Gürcü əlifbasındakı əlyazma nüsxədə:

Nəgahıyla xərc düşməsin araya,
Bülbül bilər, dastan qurar yarısı. [1,səh.22].

Molla Cümənin şeirlərinin gürcü əlifbasıyla yazılışından görünür ki, şeirlər gürcü dilində düzgün köçürülməyib. Molla Cüməsevər aşuqlar məclis və tədbirlərdə dinləyərkən onun sözlərini şifahi dildən eşitdikləri və başa düşdükəri tərzdə qələmə almışlar. Bu kimi faktlar gürcü dilli əhalinin Azərbaycan türkcəsinə meylini ifadə edir. Bu eyni zamanda, Molla Cümənin bölgədə türk dilinin təbliği və xristianlığın yayılmasının qarşısının alınmasına yönəlmiş

fəaliyyətinin də göstəricisidir. Onun müxtəlif vaxtlarda çap edilmiş əsərləri ilə yaxından tanış olduqda biz bir daha bu deyilənlərin şahidi olururuq.

Bundan əlavə qeyd edək ki, gürcü aşıqların çoxu məclislərdə Molla Cümənin şeirlərini öz adlarından ifa edirdilər.

Məsələn: Əlyazmadakı 43-cü şeir:

Bu fağıra belə sitem yamandı,
Sözlərimə bir qulaq as, amandı,
Bir öpüş də mən Zakara (Cüməyə) tamamdı,
Bir öpüşə satma məni, yaxın gəl! [1,səh.24].

Yaxud:

Ahu-zarım, meyvələrin bir dəstə,
Asılı görmüşəm qəfəsin üstə.
Dərdindən ölmüşəm, zarıncı bəstə,
Mən Zakarı (Cüməni) dərdə salan bəxtəvər. [1,səh.24].

Göründüyü kimi, şeir Molla Cüməninindir. Ancaq Zakar adlı aşıq ona olan məhəbbətindən şeiri öz adı ilə ifa etmişdir.

Digər bir şeirdə Aşıq Allahverdi öz adını Molla Cümənin şeirinə belə salmışdır:

Allahverdi deyər: Saz dəstimdə,
Bülbül qonar gül üstünə,
Pərvanə tək şam üstündə,
Alışıb, yanan sevgilim [1,səh.11].

Bu kimi faktları çox sadalamaq olar. Molla Cümə yaradıcılığındakı tolerant dünyagörüş, multikultural dəyərlər Azərbaycanın ictimai-sosial mühitindən qaynaqlanmışdır. Molla Cümənin şeirlərini və dastanlarını oxuyarkən multikulturalizmin bariz nümunələrinə rast gəlirik. Məsələn, “**Cəlali Məhəmməd və Tavat xanımın nağılı**” dastanı Azərbaycan-gürcü xalqlarının mehriban qonşuluğunun, səmimi dostluğunun bariz nümunəsi kimi də diqqəti cəlb edir. Dastanda Cəlali Məhəmmədlə Tavat xanımın poetik dialoqu yüksək peşəkarlıqla qələmə alınmış, dövrün danışiq, dil xüsusiyyətləri, etik və estetik normaları gözlənilmişdir.

Nəticə

Məqalədə Molla Cümənin nə qədər müdrik bir insan, həmin ərazidə yaşayan müxtəlif xalqlar arasında dostluq və mehribanlıq ruhunun formalaşması sahəsində fəaliyyət göstərən ziyalı olduğunun şahidi oluruq.

Məqalədə Molla Cümənin əsərlərinin gürcü əlifbası ilə köçürülmüş nüsxələrinin köməyi ilə onun multikultural dəyərlərin təbliği, yaşadığı bölgədəki xalqların dostluğunun möhkəmləndirilməsi sahəsindəki fəaliyyəti işıqlandırılmışdır. Azərbaycanın Şimal-Qərb bölgəsində yaşayan müxtəlif dini etiqadlara məxsus xalqların birgə yaşamasının mümkünliyi və Molla Cümənin bu dostluq əlaqələrinin inkişafı istiqamətinə yönələn ədəbi fəaliyyətindən geniş bəhs edilir.

Məqalə Molla Cümə yaradıcılığının zənginliyini, çoxşaxəliliyini daha ətraflı təsvir etməyə imkan yaradır, oxucuların bölgə barədə təəssüratlarını genişləndirir.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Molla Cümə. Şeirlər. Gürcü əlifbası ilə əlyazma. 27 səhifə.
2. Molla Cümə. Əsərləri./Nəşrə hazırlayan: Paşa Əfəndiyev. Bakı: Şərq-Qərb-2006.
3. Bəkirov Novruz. Azərbaycan-gürcü ədəbi əlaqələri və Molla Cümə yaradıcılığı. Bakı: Nafta-Press, 2018.

Новруз Бекиров**Деятельности Молла Джумы северозападной области Азербайджана, о влиянии его творчества на развитие грузинской ашугской школы**

В данной статье говорится о деятельности Молла Джумы, живущего в северо-западной области Азербайджана, о влиянии его творчества на развитие грузинской ашугской школы, а также даётся сравнительный анализ его произведений, написанных грузинским алфавитом.

Изучая культурные связи между дружескими народами Азербайджана и Грузии, исследователи, без сомнения, обращают внимание на ашугскую деятельность Молла Джумы, которой принадлежит немалая роль в развитии этих связей.

Наряду с этим в статье раскрывается важная роль Молла Джумы, в сближении и формировании двух ашугских школ, которые явились образцом совместных литературно-фольклёрных связей.

В заключение, в статье уделяется особое внимание изучению влияния творчества Молла Джумы на развитие грузинской ашугской школы и сравнительно-текстологическому исследованию рукописных экземпляров его произведений написанных грузинским алфавитом.

Ключевые слова: Молла Джума, ашугское искусство, грузинская ашугская школа, мультикультурализм, эпос (дастан)

Novruz Bekirov**Molla Juma's role in the development of the north-west Azerbaijan and georgian ashug school**

This article explains Molla Juma's activities in the north-western region of Azerbaijan and the influence on Georgian ashug school development. The article reflects Molla Juma's role in the expanding relations between Azerbaijan and Georgia. These ties are especially based on historical roots. Undoubtedly, Ashug Molla Juma was one of the great personalities in the development of literary ties between Georgia and Azerbaijan. Molla Juma took an important role of these two nations and joint literary-folklore samples by using his work in Georgian ashugs activities.

Molla Juma's influence on the development of the Georgia ashug school was reflected in the comparative-textual study of the manuscripts copied by the Georgian alphabets.

Keywords: Molla Juma, ashug art, Georgian ashug school, multiculturalism, epos

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 08.09.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 25.09.2019

Filologiya üzrə elmlər doktoru
Paşa Kərimov tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur.